

*‘Afscheidsdienst’ Aduard op 15 januari 1911
Dit was de dienst waarna de kerkenraad Louis Adriën Bähler op het matje
riep waarna Bähler per direct zijn ambt verliet.
Bähler heeft direct na deze zondag nog enkele zondagen dienst gedaan in
Aduard, maar met een preek van iemand anders; daarmee is deze preek van
15 januari 1911 wat hem betreft de afscheidspreek van Aduard.¹*

GEBED

Voorlezen Jozua XXIV : 1, 2a en 13-28.

Ps. 1 : 1.

Welzalig hij, die in der boozen raad
Niet wandelt, noch op 't pad der zondaars staat,
Noch nederzit, waar zulken samenrotten
Die roekeloos met God en godsdienst spotten;
Maar 's Heeren wet blijmoedig dag en nacht
Herdenkt, bepeinst en ijverig betracht.

Weet ge wat mythologie is?

Mythologie is hetgeen de meeste volkeren der oudheid en met name hier de Grieken, wisten te fantaseeren over het leven en de lotgevallen hunner goden en halfgoden. Een mythe is het op zich zelf staand verhaal van hetgeen zulk een god of halfgod heet verricht of ervaren te hebben.

Deze mythen, uit wier samenhangend geheel de mythologie bestaat, zijn waarlijk niet de vrucht van een teugellooze en kinderachtige verbeelding. Zij verbergen doorgaans een verheven zin, die soms heel diep is op te halen, doch bijwijlen ook vlak voor de hand ligt.

Een mythe, wier zedelijke beteekenis en waarde u onmiddellijk voor oogen staat, is die waarin de Grieksche mythologie haren held Hercules op het keerpunt zijns levens ten tooneele voert. Het door mij beoogde verhaal is bekend en beroemd onder den naam „Hercules aan den tweesprong”.

Toen de jonge Hercules uit verbittering over de klappen, welke zijn muziekonderwijzer hem om zijn slechte spel) had toegediend, dezen met de lier had doodgeslagen, werd hij tot straf daarvoor door zijn pleegvader, koning Amphitron, van het hof verbannen en het land opgestuurd om de kudde te weiden. In de eenzaamheid van het landleven groeide uit den knaap een man. Niet minder echter Wies in deze eenzaamheid bij hem het bewustzijn, dat hij bestemd was, een weldoener van het menschelijk geslacht te worden.

Eens toen hij, zijne kudde verlaten hebbende en vervuld van groote gedachten en ontwerpen, geheel alleen in de landstreek rondzwierf, kwam hij aan een punt waar zijn- weg zich in tweeën verdeelde. Terwijl Hercules stond te overleggen, welke van beide richtingen hij zou kiezen, verschenen hem eensklaps twee godinnen. De eene, schoon en verleidelijk van gestalte, half naakt en met ijdelheid zichzelve beschouwende, kwam zonder schroom op den jongen man af, drong zich dicht aan hem en beloofde hem fluisterend de grootste vreugde en gelukzaligheid, indien hij haar wilde volgen.

„Wie zijt gij ?” vroeg Hercules met onderzoekenden blik.

¹ Overgenomen uit: “Getuigenissen van den kansel; Groningen”, H. Werkman, 1913

„Mijne vrienden" - sprak de godin met een glimlach volzelfbehagen - noemen mij het genoeg, maar mijne vijanden de wellust".

Toen keek de jonge held naar de andere godin, die wel niet zoo schoon was, maar op wier gelaat een hemelsche vrede straalde. Bescheiden, maar vol waardigheid, stond zij daar, en met haar reine, rustige oogen blikte zij ernstig en toch vriendelijk in 's jongelings aangezicht.

„Waarheen voert gij mij?" sprak nu Hercules tot de strengere godin. „Ik voer u" - was het ronde antwoord - „in arbeid en gevaren, maar beloof u onsterfelijkheid, eer en roem bij goden en menschen, zoo gij u aan mijne leiding toevertrouwt".

Deze woorden troffen het hart van den jongen held. Hij gevoelde, dat hij een godenzoon was en iets eervols op aarde moest volbrengen. Zoo nam hij een rasch besluit en koos, terwijl hij den wellust terugstiet, de deugd tot geleidster. De godin der deugd voerde Hercules een ruwen, gevaarvollen weg op. In twaalfvoudigen arbeid -- in de zgn. „Twaalf werken van Hercules" - stelde zij zijnen wil en zijne kracht zwaar op de proef, maar zij maakte hem ook tot een weldoener van het menschelijk geslacht, tot den eersten held van zijn volk, van wien alle dichters zongen; en daar hij zich in alle beproevingen overwinnaar betoonde, steeg zijn geest ten hemel en woonde als een god onder de goden.

Wat de Grieksche godenleer veraanschouwelijkt in het verhaal van Hercules aan den tweesprong, werd door het Grieksche volk ongetwijfeld aangezien voor een zinnebeeld van hetgeen op den levenswandel van bijna elken mensch eenmaal plaats vindt.

Bijzonder opmerkelijk hierbij- dunkt me, dat Hercules reeds een misstap begaan heeft (door zijn muziekonderwijzer te dooden), alvorens hij komt te staan voor de keuze tusschen goed en kwaad.

Voordat de *zonde* gekend kan worden, moet eerst het verkeerde gedaan zijn. *Verkeerd doen* heeft plaats in volslagen onwetendheid, *zondigen* geschiedt altijd welbewust. In een toestand, waarin men nooit *verkeerd* gehandeld heeft, moet onvatbaarheid en onontvankelijkheid wezen voor *de kennis des goeds en des kwaads*. Men zal daar niet tot de erkentenis komen, dat het verkeerde voortaan *kwaad* zal heeten – en ook zijn. Dan pas, wanneer het verkeerde *verboden* wordt, is het doen van het verkeerde *zondigen*.

Ware het niet een *verboden* vrucht geweest, welke Adam en Eva volgens de paradijslegende aten, het eten-zelf zou hun de kennis des goeds en des kwaads niet hebben aangebracht. In hun eten echter lag het feit eener ongehoorzamheid en deed zodoende het kwade kennen. ²Het kind dat in zijn onschuld nooit gesnoept heeft, kan op lateren leeftijd niet tot het eigen, innerlijk besef komen van wat diefstal is. Gelijkewijze wordt in Jozua XXIV het feit, dat de vaders aan gene zijde van den Eufraat en in Egypte andere goden dan Jahwe gediend hebben, wel als iets *verkeerds*, doch *niet* als *zonde* aangemerkt. Voortaan echter zullen Israels loochening van jahwe en het dienen van vreemde goden- *nu Israel de keuze kent* - als „zonden" behandeld worden en Jahwe zal zijn onwillig volk verdoen.

² Ik kan mij eene paradijslegende denken, waarin Adam en Eva meer malen van den bewusten boom hadden gegeten, vóórdát hun dit verboden was en dus zonderdat hen dit tot de kennis des goeds en des kwaads bracht.

Indien iemand onzer heden voor de eerste maal zijns levens kwam te kiezen tusschen goed en kwaad, zou hij het kwaad herkennen aan deszelfs gelijkenis met hetgeen tevoren en onbewust *verkeerd* door hem gedaan werd. Maar ik weet, dat ik spreek tot groote menschen die de gave der zedelijke onderscheiding reeds bezitten en in wier bewustzijn zich een duidelijke voorstelling gevormd heeft van hetgeen hun persoonlijk als ondeugd tegemoet treedt en als zonde zal worden aangerekend. Ik kan u niet als een tweede Jozua aansporen tot den dienst van Jahwe. Als Christenvoorganger kan ik aan mijne aansporing slechts een zuiver Christelijken inhoud geven. Als zoodanig dan roep ik u allen hier aanwezig toe:

Kiest u heden, wien gij dienen zult!

Voor hen die reeds gekozen hebben, zal het niet moeilijk zijn, in Christelijken geest te zingen

Psalm 73: 13 en 14

Wien heb ik nevens U omhoog?
Wat zou mijn hart, wat zou mijn oog
Op aarde nevens U toch lusten?
Niets is er, waar ik in kan rusten.
Bezwijkt dan ooit, in bittre smart
Of bangen nood, mijn vleesch en hart,
Zoo zult Gij zijn voor mijn gemoed
Mijn rots, mijn deel, mijn eeuwig goed!

Wie, ver van U, de weelde zoekt,
Vergaat eerlang en wordt vervloekt;
Gij roeit hen uit, die afhoereeren ³
En U den trotschen nek toekeeren;
Maar 'tis mij goed, mijn zaligst lot,
Nabij te wezen bij mijn God!
'k Vertrouw op Hem geheel en al,
Den Heer, wiens werk ik roemen zal.

Kiest u heden wien gij dienen zult.
Een allergewichtigst woord dat heden tot u komt.

Kiest u heden wien gij dienen zult.

Kiezen -

Hoort niet naar de lieden die u aankomen met 's menschen onvermogen tot kiezen. Hunne bewering is dezelfde, die ook te lezen is in den 3den Zondag van wijlen onzen Heidelbergschen Catechismus, deze dat wij allen geheel verdorven zijn, ganschelijk onbekwaam tot eenig goed en geneigd tot alle kwaad. Volgens hen is het den mensch onmogelijk, eene keuze te doen. Volgens hen is het een ijdel woord, als ik u toeroep: Kiest u heden wien gij dienen zult! Volgens hen kunt gij toch niet kiezen.

³ Bij het woord „afhoereeren" gaf ik deze toelichting: - Onder Oud-Israel werd trouw aan Jahwe voorgesteld als huwelijksrouw; ontrouw jegens Jahwe bijgevolg als overspel en afhoereeren. De Vreemde goden of afgoden waren dan zooveel als vreemde mannen.

Hebt ge intusschen wel eens opgemerkt, welk een verbazingwekkende kennis aangaande allerlei kwaad deze lieden aan den dag leggen? Waar geen kennis des onderscheids aanwezig is, zooals bij een zeer jong kind, daar kan niet onderscheiden en bijgevolg niet gekozen worden. Doch waar zulk een blijk, van zedelijk onderscheidingsvermogen gegeven wordt als bij de lieden, zoopas door mij genoemd, het geval is, daar moet, naar mijne meening, het nalaten eener keuze niet aan een niet-kunnen, maar aan een niet-willen geweten worden. Zij verkiezen niet te kiezen. Het komt mij voor, dat het onvermogen daar als dekmantel dient voor den onwil. Men zegt dat men niet kan, omdat men niet *wil*.

Geloof gij, dat een rechtvaardig God tegelijk de macht zal *schenken* om het kwade te zien en de macht *onthouden* om het kwade te *mijden*? Ik niet.' Zou het niet een boosaardige zielemarteling wezen, het *kennen* te laten behouden doch het kunnen te ontnemen? Eens en voorgoed: waar onderscheiden kan worden, daar kan ook gekozen worden. Voorzoo veel het oog helder genoeg is om het goede te zien, daar is ook altijd de hand bekwaam genoeg om het goede te *doen* --**dat evenwicht is een eisch van Gerechtigheid.**

Gij kunt kiezen. En kiest ook werkelijk. Met bewustheid en met verantwoordelijkheid. Hoe zou u anders kunnen aankomen dat gevoel van zelfvoldoening, wanneer gij wat goeds en dat gevoel van zelfbeschuldiging, wanneer gij wat kwaads hebt verricht? Het komt, omdat gij hebt *kunnen* kiezen en ook gekozen *hebt*.⁴ Gij staat als kieskundige menschen in Gods zedelijke wereld.

Maar nu de menschen die aan het een of ander euvel verslaafd zijn geraakt?

ja, voor een groot deel hebben zij hun kiesvermogen verwoest; want zij hebben zich met lichaam en ziel *overgegeven* aan hunne ondeugd. Mijn geloof, in den mensch is echter zoo groot, dat ik geloof: de grootste booswicht kent bij elk nieuw geval, waarvoor hij komt te staan, de mogelijkheid anders te kunnen.⁵ Zooveel is zeker, dat er geen slaven der zonde geschapen worden en dat de aanvang des kwaads bij deze allen is gekenmerkt door een herhaalden strijd tegen beter weten.

Maar misschien wilt gij overeenkomstig de medische mode van den tegenwoordigen tijd, volgens de psychiatrie, alle zondaars beschouwd en behandeld zien als zieken, als zielszieken. Welnu, chronische zieken zijn in de maatschappelijke samenwerking evenmin te gebruiken als verstokte zondaars. Naar het ziekenhuis en het gekkenhuis, zoo niet naar de gevangenis, doch in geen geval op een verantwoordelijke post en positie. Voor een verantwoordelijke post en positie hebben we noodig menschen, gezond van ziel en gezond van zeden. De maatschappij, evengoed als de enkele mensch, is verplicht het *goede* te kiezen met het oog op hare zedelijke instandhouding en ontwikkeling. De maatschappij mag het kwade niet kiezen, evenmin als de enkele mensch zulks mag. Heeft de enkele mensch zich in zijne keuze vergist, dan moet hij ten spoedigste zijne keuze verbeteren; insgelijks behoort de maatschappij, die in hare keuze bedrogen uitgekomen is, zoo spoedig mogelijk van keuze te veranderen. Voor het zedelijk behoud van de maatschappij moet desnoods _desnoods zeg ik -de enkeling worden prijsgegeven en opgeofferd.

Kiest u heden, **wien** gij dienen zult.

⁴ Iemand die onbewust het rechte doet of onwetend het verkeerde, mist zoowel de zelfvoldoening in het eerste geval als de zelfbeschuldiging in het tweede geval.

⁵ Alle bekeering, alle zedelijke verbetering ware eeuwiglijk uitgesloten, indien hij nimmermeer anders kon.

Hier bestaat geene vrees voor Baäldienst. Hier zit niemand die voor hout of steen de knieën zal buigen. En toch – toch is het aantal uwer afgoden legio. De eeredienst van Mammon is nog niet afgeschaft, want nog worden menschen-met-geld het meest geëerbiedigd. De eeredienst van Bacchus is nog niet afgeschaft, want nog worden gasten met een glaasje sterken drank vereerd. De eeredienst van Venus is nog niet afgeschaft, want nog wordt in onreine daden en onreine gezegden eene eer gesteld. De wufte godin der Mode heeft vele jonge meisjes en zelfs oudere vrouwen in haren dienst en kan van seizoen op seizoen rekenen op vrijwillige en stipte onderdanigheid aan al hare grillen. Menigeen ook maakt van zichzelf een afgod. Dan wordt het eigen ik bewierookt, dan moet aan het eigen ik alles ten offer vallen. Zelfvergoding is wellicht de meest voorkomende afgoderij.

Hoe kunnen wij ons nu zoo verheffen boven de heidenen - boven de heidenen welke Israel heidenen noemde, boven Oud- Israel zelf, boven de heidenen van den tegenwoordigen tijd! Het heet, dat wij dit mogen doen omdat onze godsdienst zooveel geestelijker en verhevener is dan de hunne. Dit recht zij ons vergund voor het geval onze godsdienst inderdaad een dienen van onzen God is, voor het geval wij aan ons Christendom waarlijk getrouw zijn. Ingeval wij echter bloot naam- en schijnchristenen zijn, die goddelooze praktijken beoefenen, staan wij in godsdienstig opzicht verre beneden die gesmaalde heidenen. Deze toch meenen, dat hrmne afgoden een wezenlijk bestaan leiden, en dienen hen; wij daarentegen weten heel goed, dat onze afgoden slechts de verzinnelijking zijn van onze zinnelijke lusten, en maken onszelven desniettemin tot hunne dienaren.

Onze geheele maatschappij is afgodisch. Afgodisch is zij, want zij keert zich met haar gansche wezen van haren Godaf en wandelt achter de drekgoden.

Wien gij dienen zult?

Dat zoudt gij niet weten!

Hem zult gij dienen: den Eénen Waarachtige.

Ach, laten we ons niet trachten wi's te maken, dat we over het voorwerp onzer keuze verbijsterd] staan. O zoo goed weten we, aan Wien ons gansche leven dient gewijd te zijn. Ik behoef u niet een algemeene godsformule voor te houden tot erkenning waarvan men zich door uitwendige kerkelijke verbintenis verbonden heeft. Ik vraag mijzelf af: Wie is het, dien gij dienen zult -- en ik onderscheid duidelijk het wezen van mijnen God. Zoo wil ik ook, dat gij u zelve afvraagt: Wie is het, dien ik dienen zal - en gij zult even duidelijk voor u zelve het wezen van uwen God onderscheiden. Het is niet een vreemde God, tot wiens dienst ik u aanspoor. Het is de God, wiens beeld en gelijkenis gij in uw eigen binnenste ontdekt.

Kiest Hem dan, dien gij dienen zult. “

Denkt u eens een oogenblik, dat er wezenlijk een verpersoonlijking van het kwade bestaat en noemt dit wezen eens even gemakshalve *Satan*. Denkt u dan eens, dat zij heden voor u staan: aan uw rechterkant God, in wiens liefde gij zalige rust genoten en een sfeer van licht doorwandeld hebt gedurende den korten tijd, dien "gij u aan Hem hebt toevertrouwd – aan uw linkerkant Satan, die u al den langen tijd dat gij zijn volgeling waart, heeft voortgesleurd door bange duisternis is het dan zoo'n bezwaarlijke zaak, eindelijk eens *voorgoed* te kiezen, *wien* gij voor *altijd* dienen zult.

Doet deze keuze, zingende

ja, U kiest ons hart
Eeuwig tot zijn Koning!
Onder vreugd en smart
Geld' Uw liefd' ons 't meest,
Strekk' ons hart Uw Geest
Eeuwig tot een woning.

Kiest u heden, wien gij dienen zult.

Indien gij waarlijk weet, wat heil, wat vrede en wat vreugde het loon is in den dienst van God, waarom dan gedraald, voorgoed Zijne partij te kiezen?

Kiest u heden!

Heden?

ja, waarom heden niet?

Weet gij een geschikteren dag?

Denkelijk doet gij eene poging, uzelfen diets te maken, dat gij wel eens een geschikteren dag zult krijgen.

Laat dat pogen varen. Gij bedriegt uzelfen om uw eigen geluk, en dat gij dit doet, weet gij voor uzelfen evengoed als ik dit in mijne aangelegenheden wist.

Heden is aller geschikte tijd.

Maar gij wilt- eerst nog wat van uwe wereldsche zaken fatsoenlijk beredderd hebben; gij wilt zoo zoetjes aan u losmaken uit den dienst des Satans -- niet zoo pardoos, dat uwe huisgenooten en uwe geburen het bemerken en ervan praten. Gij wilt -- denk ik - - eene keuze doen, die nimmer zal *blijken*.

Ik geloof, dat gij niet de geringste godservaring hebt, niet het minste ervan afweet, wat het zegt, een enkelen dag met God door! te brengen -- want hoe zoudt gij anders bij mogelijkheid uwe keuze kunnen *uitstellen* !

Misschien hebt gij wel eens een datum voor u zelve uitgezocht, waarop gij God tot uwen Heer wildet kiezen. Was het een Oudejaarsavond? Wat het een Nieuwjaarsmorgen? Was het uw verjaardag?

Maar waarom - waarom is heden Zondag 15 Januari 1911 niet geschikt?

Een dienstknecht die het slecht bij een heer heeft, zal den dienst van een anderen heer zoeken.

Gij hebt het slecht, o zoo slecht, in dienst van het kwade. Zelf weet gij er aan uw geweten genoeg van, hoe gij het hebt in dienst van het kwade; doch niet bij benadering weet gij, wat gij aan de vreugde der vroomheid mist.

Gij hebt het slecht. Want waar is uw reine kinderblik? Waar? is uw ronde kinderlach?

Waar is uw rustige kinderslaap ?

Gij hebt het slecht in uw tegenwoordigen dienst.

Gij hebt het slecht, o mensch!

Kies dan heden, wien gij voortaan dienen zult.

Zal uw stervensdag uw heden zijn?

Maar wanneer zult sterven?

Vandaag misschien?

Er is menigeen, die den dag zijner keuze tot zijn dood toe wilde verschuiven -- doch die op zijn stervensdag geen zedelijke kracht meer bezat of zijne tegenwoordigheid van geest kwijt was.

Nu -- wanneer zult gij kiezen?

Heden gaat uw gloriëtijd in, zoo ge heden kiest.

Wie kiezen wil, kieze met een volkomen hart. Er bestaat geen mogelijkheid op een halve keuze. Men kan niet twee heeren dienen.

Hoe kunnen we toch zoo hinken op twee gedachten! Het dienen van God immers levert geen moeilijk werk. Gods geboden zijn niet zwaar. Dat weet degene - maar degene ook alleen - die met volledige toewijding Gods geboden opvolgt.

Weest dan geen weifelende menschen. Doet een besliste keuze.

O, ik weet, dat er veel inspanning, veel zelfbeheersching, veel standvastigheid toe noodig is, om de gedane keuze vol te houden. De wereld om ons en in ons biedt zooveel gelegenheid tot wankelmoedigheid en verslapping. De menschen eischen zoo dikwijls, dat wij hun meer gehoorzamen dan Gode. Het booze tracht door allerlei lokgeluiden, door allerlei gezichtsbedrog, door allerlei denkbeeldige hinderpalen, in de goede keuze onzeker te maken -- wij echter moeten op onzen goeden God het oog gevestigd houden, ons nog dichter bij Hem aansluiten, Zijn weg ten einde toe volgen. Onze keuze moet een *besliste* keuze zijn.

Men komt wel eens in eene woonkamer, waar een wandplaat hangt die de woorden draagt: *Maar aangaande mij en mijn huis wij zullen den HEERE dienen.*

Mannen en vrouwen van Aduard! kiest u heden wien gij dienen zult: hetzij den Moloch, aan wien op gruwelijke wijze kinderen ten offer werden gebracht, hetzij den Christus tot wien op liefdevolle Wijze (kinderen werden uitgenoodigd te komen, -- maar aangaande mij en mijn huis, wij kiezen de partij van de deugd, van de gerechtigheid, van de waarheid, van de onschuld, van de weerloosheid, van de reinheid, van de kuischheid.

Dat is een onberouwelijke keuze. De dag waarop men de goede keuze doet voor God en Zijne gerechtigheid, is een dag van heil.

O, dag van heil! o, dag van vreugd!

Toen mij de Vader zocht en vond:

Wel mag mijn hart verblijd, verheugd,

Hem prijzen voor dien zaal'gen stond.

Dag van vreugd! Zalig zoet!

De Vader heeft Zijn kind ontmoet.

O, liefdeband die nu mijn hart

Aan 't Zijne bindt, o zalig lot!

'k Zing nu verheugd, verlost van smart,

Uw dienst, Heer! is mij waar genot.

Dag van enz.

Mijn keus is nu beslist voor Hem,

Ik ben nu Zijn en Hij is mijn! j

Hij's trok mij en ik volg Zijn stem,

'k en blijde en juich, _want ik ben Zijn.

Dag van enz.

Mijn ziel rust nu in mijnen Heer,

In Hem, mijn Vader en mijn God;

Mijn hart wijkt nu van Hem niet meer,

Ik vind in Hem mijn heilgenot.

Dag van enz.

O, Heer! schenk mij voldoende kracht,
Opdat ik heel mijn leven lang
Steeds juich in 't hei! mij aangebracht
En U verheerlijk door mijn zang.
 Gij leert mij waken, bidden, Heer!
 Gij geeft mij vreugde meer en meer.
 Dag van heil! Zalig zoet!
 De Vader heeft Zijn kind ontmoet. Amen.

Gebed

Gezang 267: 1 en 6

U zij altijd
Mijn hart gewijd,
O, God van liefd' en zegen!
Gij zijt mijn geest
Tot heil geweest
En leidt m'op 's levens wegen.

Dat 's vijands macht,
Dat 's boozen kracht
Mij nimmer U ontroove!
Trek hemelwaart
Mijn hart, van d'aard',
Vermeerder mijn geloove!